

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

7 De societate animalium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

tori vnus socij fuerit renuntiatum, non obesse abfenti renuntiationem, priusquam socius abfens eam fuo procuratori factam habuerit ratam. *l. Actione. §. Item scriptum. ff. Pro socio.*

Tertio quaeritur, quomodo societas finiatur morte? Respondeo, finiri, si vnus ex sociis moriatur. *l. Actione. ff. Pro socio:* quod quidem locum habet, non solum in morte naturali, sed etiam civili, vt puta, si socius maximam, aut mediam capitis diminutionem passus sit. *l. Verum. §. Societas. ff. Pro socio.* Vnde fit, vt societas dissoluatur vno ex sociis refectione solenni voto proficiente. Morte autem ita dirimitur societas, vt nec pacto quidem ad heredem transire possit. *l. Adeo. & l. Nemo. ff. Pro socio.* Hoc locum habet in priuatis societatibus: nam in societate veltigalium nihilominus manet societas post mortem alicuius, sed ita demum, si pars defuncti ad personam heredis eius ascripta sit, vt heredi quoque conferre oporteat, quod ipsum ex causa assequendum. Ad heredem igitur transit societas veltigalium, quando inter socios conuenit, vt transeat ad heredem societatis: ita tamen vt haeres sit persona idonea. *l. Adeo. & l. Verum. §. In heredem. ff. Pro socio.* Ratio huius est, quia certam personam elegit, qui contrahit societatem, & sepe contingit, vt haeres tam idoneus non sit, atque erat defunctus socius.

Quarto quaeritur, Quo modo distrahatur societas sine, & exitu negotiationis? Certè etiam societas causa negotiationis contracta sit, eo ipso finitur negotiatione dissoluitur. *l. Actione. §. Item si alicuius. ff. Pro socio.* Dimittit quoque societas rebus, quæ sunt in commune collatae, omnino peremptis: nam sicut mortuus personis finitur, sic etiam extinctis rebus. *l. Verum. §. Societas. ff. Pro socio.* Quares, an etiam societas soluatut pereunte forte principali? Respondeo, solui, nec cogitur, qui fortem in commune contulit, iterum fortem in societatem dare, eò quod sit finita societas.

Quinto quaeritur, Quo modo finiatur societas publicatione bonorum? Profeclo si bona socij ob delictum publicentur, socius non cogitur cum fisco societatem inire. *l. Actione. §. Publicatione. ff. Pro socio.* Denique si vnus ex sociis re alieno oppressus cessent bonis suis, desinit societas. *l. Actione. §. i. ff. Pro socio.* Soluitur quoque societas contracta cum seruo manumissione, vel alienatione: quod si in eadem, mutato statu, seruus permanferit, alia inchoatur. *l. Si id. §. ff. seruus. ff. Pro socio.*

De societate animalium, quam vulgò foccitam appellant.

CAPVT VII.

DE societatibus animalium agunt S. Bernardin. *par. 2. serm. 40. art. 1. cap. 1. 2. & 3. & art. 2. cap. 1. 2. & 3. S. Antoninus par. 2. titu. 1. cap. 7. num. 39. & sequentibus.* Petrus Perusinus in *tract. De duob. fratrib. par. 5. q. 2. 4. & sequentibus.* Angelus cognomento de Periglis *tract. De societatibus. par. 2.* Conradus de *contract. q. 88. vsque ad questionem 91.* & Angel. Siluest. in *verb. Societas 2.* Rosella 3. Pisanella *vsura 2.* Fabienus *vsura 3.* Arnulla *societas. num. 10. & seqq.* Iurisconsulti partim in *l. in cap. Pro socio, partim in l. Si pacificenda. Cod. De pactis.* Asten. in *Summa. part. 1. lib. 3. titu. 12.*

Primo quaeritur, quorum animalium soleat societas contrahi? Respondeo, maiorum, & minorum animalium, hoc est, armentorum, vt equorum, bouum, asinorum, & peregum, vt ouium, caprarum, porcorum. In his societatibus communiantur fetus animalium, lac, butyrum, lana, pelles, & alij generis fructus. Communiantur quoque impensæ, quæ fiunt, & damna, quæ euenerint. Præterea huiusmodi societates, quando sunt animalium maiorum, contrahi solent ad quinquennium, quando minorum, ad triennium. Angelus, *Societas 2. nu. 5.* Siluest. *cod. verb. 2. q. 6.*

Instit. Moral. Pars 3.

Secundo quaeritur, Quot modis soleant animalia dari, & tradi? Respondeo, multis modis: Aut enim mutua dantur, aut venduntur, aut locantur, aut dantur in societatem. Hanc quaestionem agit Conradus de *contract. q. 88. vsque ad 91.* Et Angel. & Siluest. in *verb. societas 2.* & ceteri superius allati scriptores.

Vt ad primum veniamus: Animalia dari solent in modum locationis, & conductionis: & hoc dupliciter: aut enim qui dat animalia. V. g. qui dat centum oves rustico, est locator animalium, puta, ouium: aut est conductor operæ, quam ipsi rusticus locat. Est locator ouium, quia eas rustico locat ad aliquos vsus certo pretio à rustico accepto. Locat enim eas rustico, vt ipse rusticus ex iis colligat fætus, lanam, lac, & pelles: aut vt suum agrum stercoret, aut conducit rusticus tauros, vel equos, vt vaccas suas, vel equas fecundet, vel vt agros suos colat. Et tunc is, qui tradet oves, vel alia animalia, & qui recipit, tenentur legibus, non societatis, sed locati, & conducti. Et proinde qui centum oves dat, nihil participare potest nisi pretium locationis iustum, & debitum. Si igitur oves suas pretio locauit rustico, potest vel totum pretium, vel pretij partem à rustico exigere in pecunia, aut in fructibus ouium, & tunc, siue proueniat fructus ex animalibus, siue sit item fructus copiosus, & magnus, siue tenuis, & parcus, is qui dat animalia, debet aliquid vt iustam mercedem habere, quia non dedit animalia in societatem, sed locauit. Item sicut dominium animalium penes se retinet, sic etiam periculum, & damnum sustinere compellitur. Conductor verò tenetur ex dolo, & culpa etiam leui, quia contractus est in bonum vtriusque: non tamen ex culpa leuissima, vel ex casu fortuito. Item quando is, qui recipit animal, locat operam suam ad custodiendum, & pascendum animal, debet iustum pretium habere, si ille exigat.

Tertio quaeritur, An cum Titius animal dat Caio in locatum, possit cum eo pacisci, vt Caius omne periculum suscipiat, ita vt in omnem euentum reddere debeat quantum animal valet, cum casu fortuito perierit? Rosella in *verb. vsura. 2. num. 1.* Pisanella *cod. verb. §. 1. in Addit. 2.* Siluest. *societas 2. q. 2.* sentiunt, pactum hoc esse quidem præter, non tamen contra naturam locationis, ac proinde non esse ex ipsa rei natura iniuriam; sed euitandum tamen ac fugiendum, quia est in fraudem legis, & quia habet speciem vitiæ. Non esse contra naturam locati, & conducti probant illi auctores, quia *ex cap. 2. de deposito, & ex l. in nauis, & l. Qui mercedem, ff. Locati.* potest conductor rem locatam suo periculo suscipere. *Conradus de contractib. q. 91. Coroll. 2. concl. 2.* videtur docere, iniuriam esse ex natura rei pactum, quia perinde est, ac si Titius mutuum dedisset Caio tantum pecuniam, quantum valet animal, vt tantumdem sibi reddat Caius, & præterea mercedem: tum etiam quia idem esset, ac si Titius Caio vendidisset animal, expectata ad tempus solutione pretij, & ob id plures vendidisset.

Dicendum existimo; In primis, si Titius animal det Caio non ad omnem, sed ad certum vsum, vt videlicet agrum suum colat, aut vt onus portet, & vehat: vel ad quemlibet alium vsum, non eum, quo res confestim consumitur, & perimitur, aut venditur, & alienatur, tunc pactum non est contra, sed præter naturam locati, & conducti: *& hoc colligitur ex capite 2. de deposito:* idemque, quantum ego quidem conicio, dicere voluerunt Rosella, Pisanella, & Siluest. Nec tamen Conradus contrarium his sensit, & dixit. Hoc etiam ratione ipsa confirmari videtur: nam tunc conductor rem locatam non recipit in omnem vsum, sed in certum, vt ipsi interuiat, salua, & integra substantia rei: ac proinde si re aliter vitatur, peccat contra leges, & iura locati, & conducti. At verò si conductor animal recipiat in omnem vsum, etiam eum, quo statim res consumitur, & perit, aut distrahitur, & alienatur, ita vt tantumdem reddere cogatur, quanti animal estimatur, siue deterius sit factum, siue secus, ac etiam si casu fortuito perierit, videtur ex natura rei vfurarium esse pactum. Et hoc est quod argum. Conrad. probare contendunt: hoc enim perinde est, ac si Titius Caio animal mutuum da-

K k ret,

ter, aut venderet plus credito ad tempus pretio. Itaque in hoc pacto locum habet id, quod est in capite secundo de deposito, & in l. in huius. ff. Locati: quia ea terra locum habent solum in re, que locatur ad certum usum, quo non statim consumitur substantia rei. Postremo, quodcumque Titius animal Caio locat, ita ut eius periculum Caius sustineat, necesse est Titius mercedem minuat, & quo maius minusve periculum Caius suscipit, eo maiorem minorémve mercedem Titius potest exigere: alioquin iniquum est pactum: nam oneris quod suscipit, iustam debet mercedem habere.

Quarto quaeritur, An cum animal datur in locatum, vel custodiam pactum esse queat, ut lucrum & damnum commune sit danti, & recipienti? Rosella, Pisanelia, & Siluester locis supra citatis, respondent posse tale pactum dari, quia fieri potest, ut opera, diligentia, cura, & custodia, quam locat is, qui animal recipit, tantam mercedem mereatur: tum etiam, ut tantum pretium debeatur ei, qui animal locat alteri: sicut enim animal melius factum, in bonum vtriusque est, sic factum deterius, commune quoque est detrimentum, & damnum. Sed pactum, inquit, iniquum est, ut totum damnum, nisi ex dolo, & culpa etiam leui conductoris eveniret, sic eius, lucrum non item.

Quinto quaeritur, An cum animal in locatum datur, aestimatum tamen, eo ipso transeat in mutuum, aut venditum? De hac questione Conradus de contractibus. quest. 87. conclus. 4. ubi dicit, duas esse sententias. Una est Hostiensis cap. 1. de commodato, Bartoli, Accursij in l. Si ut certo. ff. Nunc videndum est. ff. Commodati, & aliorum ascensionem transire in venditum: quia aestimatio, rei venditionem facit. l. Plerumque. ff. De iure dotium, & l. Aestimata. ff. Solutio matrimonio. Altera est sententia Ioannis Andree, & aliorum, contrarium affirmantium, eadem ratione, quod aestimatio in hoc casu venditionem non parit, quia solum aestimatio fit, ut si animal conductoris dolo, vel culpa perierit, iustum pretium reddat, non autem soluat in omnem eventum, videlicet, si animal fortuito casu perierit: nam si hoc quoque conventum, & cautum fuerit, tunc animal in venditum, siue mutuum transibit, hoc est, quando is, qui animal recipit, expressè promittit se redditurum tantum, quantum est aestimatio: aut promittit se redditurum idem animal, vel pretium eius, venditio est, non locatio. Et tunc habet locum, quod dicitur in l. Plerumque. ff. De iure dotium. & valet sententia Hostiensis, & Bartoli, quando autem solum is, qui locat, aestimationem facit, conductor vero non promittit se redditurum tantum, quanti animal aestimatur, non est venditio. Hæc ex Abbate in cap. 1. De commodato. num. 23.

Sexto quaeritur, Quando animal intelligitur datum in mutuum, non in locatum, nec in societatem? Respondet Conradus de contractibus. q. 88. conclus. 4. tunc dari mutuum animal, quando libera datur facultas ei, qui recipit, ut eo utatur, sicut voluerit, ita ut possit illud distrahere, & vendere, ita tamen, ut tantumdem, quantum valet ipsum animal, reddere debeat: tunc enim perinde est, ac si Titius Caio daret tantam pecuniam, quanta animal aestimatur, ut tantumdem reddat, quantum est datum. Et ideo si Titius ex animali sic dato lucrum exigat, usurarium est lucrum, quia idem est, ac si decem aureos mutuo dedisset, ut vnde cum reciperet. At obiciens, animal non est proprie res, & materia mutui, ergo in mutuum non datur. Respondet, animal dari in mutuum, non expressum, sed tacitum, & implicitum, quia datur eo pacto, ac si mutuo daretur.

Septimo quaeritur, Quid sit dicendum, quando Titius centum oves dat Conventui, siue collegio Monachorum, vel clericorum, eadem conditione, ut ex qualibet ove quotannis, dum vivit, habeat duos solidos, siue aureos: cum tamen singule oves quotannis fructum reddant quatuor, vel quinque solidorum, vel aureorum: eadem conditione, ut si omnes oves pereant, nihilominus ipse habeat, dum vivit, singulo quoque anno duos solidos, vel aureos, & post obitum

suum omnes oves, etiam valde multiplicata, ad ipsum conventum, vel collegium pertineant. Conradus quest. 88. conclus. 3. dicit talem contractum esse permutationem, quia Titius commutat centum oves cum censu vel reditu annuo duorum solidorum ad vitam, & perinde est, ac si commutasset suas oves cum fundi, vel agri usufructu ad vitam. Angelus vero, Siluester, Pisanelia, Rosella, locis citatis, & alij dicunt huiusmodi contractum esse certum venditionis, seu locationis genus, quia Titius vendit oves suas Monachis, & Clericis accepto certo pretio ad vitam. Profecto inter omnes convenit, hunc contractum non esse societatem, nec enim Titius in commune confert oves: sed esse contractum iustum, eod quod pars conditionis sunt Titius, & Collegium Monachorum, vel Clericorum, eod quod incertus, & dubius est eventus: nam si Titius statim obierit, confestim collegium centum ovium totum commodum, & fructum habebit. Quod si diu vixerit, quamvis Ecclesia quotannis soluat annuam pensionem, damno non afficitur, quia oves ferèbus multiplicatur: nec potest Ecclesia restitutionem petere, tamen oves perierint, nisi forsitan illæ infectæ fuissent, & morbundæ, quod malum non novisset Titius, vel minimè aduertisset. Siluester in verbo Societas, num. 8.

Octavo quaeritur, Quando animal in venditum dari intelligatur? Respondet, animal tunc vendi, quando datur, ut pretium reddatur, non ipsum animal, tunc enim expressa est venditio, certo pretio eius expectato. Implicitè vero tantum venditur, cum totum lucrum, periculum, & damnum est eius, cui datur. Cum item datum est animal ad omnem usum, quem voluerit is, qui recipit, si datur inde aestimatum, & is qui recipit, promittat se redditurum tantum, quanti est aestimatum, vel promittit se redditurum vel ipsum animal, vel pretium eius. Et hinc est, ut is, qui dat animal, nihil præter pretium possit exigere, quia vendit dilata ad tempus solutione pretij: quare si aliquid vitæ pretium acciperet, vitæ committeret, quia plus vendit, quam valet, quo ad pretium solutionis expectet. At vero si pretium minueret, aut si præter animal etiam pecunia daret, tunc posset præter pretium exigere, vel tac, vel lanam, aut fœtus, ut sic iustum, ac debitum pretium componeret.

Nono quaeritur, Quinam contractus sit, cum animalia dantur, ut meliora fiant, & deinde communicentur ipsa animalia, lucra, fructus, fœtus, damna, & impensa? Respondet, in l. Si tibi area. ff. De præscript. verbis, sic habet: [Si tibi area meæ dominum dederit, ut infula edificata mihi partem reddas, neque emptionem esse, quia pretij loco partem rei meæ recipio; neque societatem, quia nemo societatem contrahendo, rei suæ dominus esse definit. Sed si puerum docendum, vel nutriendum, vel pecus pascendum tibi dederit, ita ut si post certos annos venisset, pretium inter nos communicaretur, eod quod hic dominus esse non definit, qui prius fuit, competit pro socio actio.] Et paulo inferius: [Igitur & si quis area dominium non transtulerit, sed pascuis sit te sic edificare, ut communicaretur vel ipsa, vel pretium, erit societas.] Dicendum igitur est, quando datur animal, ut melius fiat, & deinde commune sit vna cum fructu, & commodo eius, & elapso tempore, quod est constitutum, melius factum non est, debet integrum restitui ei, qui dedit, quia datum est ex causa: ea igitur non secuta, restituitur. ff. De condiç. causa data, causa non secuta, l. 1. nisi absque dolo, & culpa eius, qui accepit, vel deterius factum sit, vel perierit. At si melius redditum sit, tunc pretium, si vnerit, commune est: animal enim est commune factum, ac proinde is, qui dedit, alterum fecit etiam dominum animalis, ita ut vterque sit in solidum dominus. Et proinde emolumentum est commune, ut etiam damnum, & periculum, & fructus animalis. Et si Titius, & Caius animo, & voluntate contrahenda societatis id fecerint, eo ipso constituta est societas, sin minus, contractus est innominatus: videlicet, Do, ut facias; vel Facio, ut des.

Decimo quaeritur, Quando animalia dari intelligatur in locis-

societatem? Respondeo, tunc, quando dantur, vt commoda, alimenta, fructus, impensa, & damna sint communia. Veluti si Titius dederit Caio 100. oves ad triennium, eà conditione, vt fetus, lac, & alia huiusmodi, inter eos diuidantur. Sed quenam, & quot conditiones in huiusmodi animalium societatibus requiruntur, cum scilicet Titius dat Caio 100. oves, & Caius operam suam in commune conferat? Respondeo, tres, vt minimum, conditiones necessarias esse: Prima est, vt animalia sint periculo eius, qui dat in societatem; ita vt si casu fortuito pereant, ipsi pereant, non socio: & hoc siue ex parte, siue in totum pereant; immo si deteriora fiant, detrimentum etiam est eius, quoniam is, qui dat in societatem animalia, non desinit esse dominus: at verò si dolo, vel culpa socij pereant, vel deteriora reddantur, damnum, & detrimentum spectat ad socium.

Altera conditio est, vt inter socios in omnibus seruetur æqualitas, vt videlicet impensa, lucra, & damna sint inter eos communia, ita vt singuli ex æquo participant lucrum, & damnum, pro vt plus, minusve ex suo in societatem deduxerint. Tertia conditio est, vt societas ipsa in bonum contrahatur.

Sed dubia quæstionis est, an possit esse pactum, vt is, cui dantur animalia, suo periculo suscipiat, non quidem ex vi societatis, sed ex pacto: quod est querere, an tale pactum, sit contra naturam, & substantiam societatis? Communis est omnium Theologorum, & Iuriconsultorum opinio, esse contra naturam, & substantiam societatis, quia ius societatis est quodammodo ius fraternitatis; at inter fratres vnus non totum periculum sustinet, & alter solum lucrum. Si roges, an saltem vi alterius contractus, qui vulgò dicitur alicuratio, possit socius, cui dantur animalia, suo periculo suscipere, ita vt ratione huius oneris, quod sustinet, debitam mercedem accipiat, vel ex lucro, vel ex aliqua alia re. Hæc quæstio est eadem, atque illa, quam superius tractauit de Societate negotiationis, in qua duas commemorauit sententias, vnã affirmantem, eum, qui in commune pecuniam confert, posse cum socio pacisci, eam, vt suo periculo suscipiat, alteram negantem id fieri posse. In præterito verò quæstione Angelus in verbo Societas 2. num. 3. ait, quamuis id fieri queat in societate negotiationis, non tamen in societate animalium. Non est, inquit, idem iuris in vtraque societate, quia pecunia, quæ in commune confertur, aut perit, aut salua manet, nunquam tamen melior redditur. At verò cum in societate animalia dantur, si salua manent, meliora fiunt: sed contra naturam societatis est, vt totum emolumentum, & commodum animalium, sit vnus, alterius verò sit totum periculum, & damnum. At Siluester in verbo Societas. 2. q. 8. §. 3. licet cum Angelo sentiat, in societate negotiationis tale pactum iustum esse, sentit tamen etiam idem iuris esse in societate animalium.

Mihi verò probabile quidem videtur licitum esse pactum, siue in societate negotiationis, siue in societate animalium: sed tunc esse, quod plerique docent, in vtraque societate pactum, quamuis non re ipsa, specie tamen, & prima facie iniquum videri, & contra substantiam contractus. In societate quidem negotiationis, quia pecunia, quam socius suo periculo suscipit in negotiationem, eo ipso transire videtur in mutuum, quia datur ex pacto, vt ea socius vtatur in negotiatione, ac proinde impendat eam: quare eo ipso, quod suo periculo impendit, factus esse videtur eius dominus. In societate verò animalium, quamuis animalia non consumantur vsu, vt etiam pecunia, nequeunt tamen, absque specie, & imagine vsuræ esse periculo eius, qui recipit, quia id esse videtur contra substantiam societatis, vt vnus lucrum tantum sentiat, non damnum; alter verò totum damnum, & periculum sustinere cogatur. Nihilominus tamen societas cum tali pacto est frequenti vsu recepta.

Quæres itidem, An possit esse pactum, vt animalia, quæ dantur, sint communia vtrique socio, & an conuenit esse queat inter socios, vt periculum, & damnum animalium

sit commune? Respondeo, vt nunquam pactum esse præter, nõ contra naturam societatis: quia societas contri potest eà conditione, vt fors, quam vnus in commune confert, cum altero communicetur, cum non desinat esse dominus eius fortis, & alterum quoque fecerit ex æquo dominum eiusdem fortis, & lucris, ita vt Titius, qui centum oves dat Caio, non abdicet se dominio, & faciat, vt Caius quoque sit earum ouium dominus. Sciendum itaque est, quodcumque pactum est, vt damnum animalium sit commune, conuenit quoque esse tacite, & implicite, vt & ipsa animalia sint communia: ac proinde si salua manserint centum oves, quinquaginta Caius habebit, & alia quinquaginta ad Titium pertinebunt. Et è contrario, si inter socios conuenit, vt centum oves sint communes, conuenit quoque est, vt commune sit damnum, & periculum: ac proinde, si omnes oves perierint casu fortuito, Caius soluet Titio quinquaginta.

Vnde citò queritur, Quid sit iudicandum, quando Titius Caio dat æstimatas centum oves, venditane, an in societatem data, sunt intelligenda? Siluester in verbo Societas. 2. q. 6. §. 5. respondet eas tunc venditas esse Caio, quia æstimatio venditionem facit. l. æstimata. ff. Solutio matrimonio, & l. Plerumque. ff. De iure dotum, & proinde Titium nihil aliud expectare posse, nisi pretium, quo æstimatae sunt. Sed distinguendum existimo: Aut enim dantur oves æstimatæ simpliciter, aut æstimatae eà conditione, vt si casu fortuito perierint, Caius pretium reddat, vel eà pactione, vt reddat pretium, vel totidem oves. Si dantur æstimatæ simpliciter, non censentur venditæ, sed in societatem data. Non enim facta est æstimatio, vt Caius in omnem euentum pretium soluat, vt reddat totidem oves, sed, vt si, dolo, vel culpa Caj perierint, reddat totidem oves, vel pretium: ac quando dantur æstimatæ secundo modo, tunc venditio esse intelligitur. Et in hoc casu æstimatio facit emptionem, vt colligitur ex l. æstimata, & l. Plerumque, superius allegatis. Et hoc docuerunt Ioan. Andreas, & Pauromitanus in cap. 1. de commodato.

Duodecimò queritur, Quid sit iudicandum, quando Titius dat in societatem Caio suam operam ponenti centum oves, eà conditione, vt si quæ ex illis perierint, totidem restarentur ex fertibus, ita vt quamdiu societas durauerit, centum conferentur, & reliqui fetus inter ipsos æqualiter diuidantur? Inter omnes conuenit teste Siluestro in verbo Societas 2. q. 9. §. 2. Idque Angelus affirmat eodem verbo. 2. num. 3. ad finem. pactum hoc non esse vsurarium, quia conuenit non est, vt centum oves, quas Titius in commune confert, Caius suo periculo suscipiat, ac proinde pactum nõ est, vt fors principalis sit salua: nam si omnes perierint, Caius nihil Titio soluere compellitur, & proinde periculo Titij perierint.

Illud dubia quæstionis est, an pactum sit iniquum, hoc est contra societatis æquitatem: quidam affirmant, eò quod plus oneris sustinet Caius, quam Titius, quoniam cautum, ac conuenit fuit, vt totidem oves repararentur ex fertibus, quot perissent. Sic Vldaticus, & Ioanes Lignanus apud Siluestrum loco citato, idem pariter docere ipse Siluester, & Angelus superius allegati, & Tabienis. Vsuræ 3. nu. 6. in fine, qu. 5. Aliis tamen visum est id pactum esse iustum, & æquum, quia reuera maus non videtur esse onus, siue periculum, siue damnum Caj, quam Titij: quoniam quod totidem oves subrogentur ex fertibus, quot perierint, non solum est commodum Titij, sed etiam Caj: eius enim interit, vt centum ouium numerus integer conferretur, quia eo ipso erunt plures fetus, & plus lactis, lanae, & pellium: quæ omnia bona sunt communia. Item quia non est pactum, vt quæ perierint, repararentur impensis Caj, sed ex communi fetu, in quo Titius, & Caius æqualiter damnum, & lucrum sentiant.

Prima opinio iniquum esse pactum arbitrat eò, quod illud sic intelligit, vt oves sint reparandæ ex fertibus, ita vt subrogentur in locum earum quæ perierint, & nihilominus quæ subrogate sunt, pertineant ad Titium, hoc est, sint iplus, & non communes Titio cum Caio: tunc enim videtur

deur esse plus oneris impostum Gaius, cum debeant semper totidem suppleri, quot deerunt: & eo ipso Caius fere semper perdet suam operam in totum, vel ex parte. Secunda sententia pactum illud interpretatur sic totidem, ut reparatur ex communi factu: ita ut quæ restaurantur, communes sint; & non propria Titij, & ita pactum est iustum, quia quotquot suppleantur, ad Titium, & Caium communitè pertinent. Ex his perspicitur, usufructum pactum esse, si inter Titium, & Caium conuenierit, ut quotquot perierint, Caius reparat ex suis, & non ex communi: nam tunc Titius perit, ut fors sua sit ex parte salua.

Sed quid iudicandum, cum pactum fuerit, ut reparatur ex primis scetibus quotquot perierint? Dux sunt etiam hoc loco sententia, quarum una, iniustum esse pactum affirmat, altera negat. Dicendum videtur, si cautum sit, ut ex primis scetibus suppleantur oues admittæ, ita ut quæ sufficiantur, sint propria Titij, non communes, iniustum est, quia plus oneris Caius sustinere cogitur, sæpius enim suum laborem, & operam perdit. Si verò pactum sit, ut oves sint communes, æquum est, quia Caij etiam interest, ut hoc modo, quæ desiderantur oues, suppleantur. Item si Titius, & Caius æqualem ouium numerum in commune conferunt, iuste paciscuntur inter se, ut quotquot interierint, ex communi fructu suppleantur, quia tunc lucrum, & damnum est æquale.

Decimotertio queritur, Quid sit dicendum, quando Titius dat Caius in societatem animalia, & simul dat agrum, & terram, quam arat, & colat? Respondeo, idem ius esse de hac societate: Videndum enim est, uter eorum, Titius an Caius plus ex suo in societatem dederit: nam qui plus minusve attulerit, plus minusve lucri, vel damni sentiat. Deinde inspicendum est, an Titius det animalia æstimata, an solum ex conditione: si quidem hæc æstimatio facit emptionem, illa non item. Denique idem iudicandum est de his societatibus, quod de ceteris iam diximus.

Decimoquarto queritur, Quomodo sit diuisio facienda animalium societate finita, quando nihil est expressè conuentum inter eos, qui coierunt? Respondeo, tunc intelligi æquum, quod solutum est fieri. *l. Quod si nolit. §. Quia æstimata. ff. De solutio edicto. Quod si nullum est pactum, nec aliquis est consuetudo in loco, ubi societas contrahitur, tunc arbitrio boni viri ea res iudicari debet, ita ut seruetur id, quod habetur in *l. Secundum naturam. ff. De rog. iuris*: videlicet, ut socij in lucro, & damno sint pares: hoc est, quo quisque plus minusve ex suo in societatem dederit, plus, minusve damni, lætæve participet.*

De societatis officiorum, & primum, quo modo contrahantur.

CAPVT VIII.

DE societatis officiorum nihil expressè scriptores veteres tradiderunt, eò quòd tunc temporis huiusmodi societates in more, & vsu non erant. Sotus *lib. 6. de iustitia. quest. artic. 2. ad finem*. pauca quædam breuissime attigit, quem sequuntur Ioseph Angles in *sua Floribus questionum Theologicarum, in questione de contractu societatis sub 3. & 4*. Paulo exactius de hac re tractauit Philarchus in *suo Manuali Sacerdotum, cum agit de Vsuris, in cap. Quibus modis fiat usura palliata, & Nauarrus in consilio par. 2. tit. De usur. cons. 25. & cons. 27.* & libellum edidit de his societatis Virginius Bocanius, & tractatum longiorem conscripsit Franciscus Castracianus, vterque Iurisconsultus.

Societates officiorum sunt vsitate in Curia Romana, & extra Curiam in Italia, quamuis non sint ita frequentes.

In Romana igitur Curia sunt multa officia, ut Notarium, milium, siue equitum Sancti Petri, Pij, & aliorum, que

Romani Pontificis auctoritate venduntur, & durat ad vitam eorum, qui emunt, quorum obitu finiuntur, & desinunt. Et aliquando, Pontificis auctoritate, & consensu, emptores officia ad hos transferunt. Ex hæc quidem officia fructuosa sunt, reddunt enim quotannis fructum, alia verò alius sunt fructuosiora.

His positis, primò queritur, Quomodo societates officiorum contrahantur? Noniam ad verbum formulam, seu ut vocant instrumentum societatis officiorum secundum consuetudinem Romanæ Curia: quod instrumentum habet Virginius in *intro sui libelli de Societatibus, quem supra commemorauimus*.

In Nomine Domini, &c. Per præsens publicum instrumentum, & mei, &c. Personaliter confitenti Domini Petrus N. facti Palatii Apostolicæ, causarum Notarius ex una, & Paulus ex altera parte, sponte, &c. inierunt inter se societatem super dicto officio Notariatus, quæ tenere, & durare voluerunt ad sex menses proximè venturos: & deinde ad beneplacitum ambarum partium cum disidia, & intimatione quindecim dierum præcedente, quæ fieri possit domi dimissa copia: in qua societate dictus Paulus posuit sota ducenta in auro, quæ Dominus Petrus ab eodem Domino Paulo præsentè, in mea Notarij, &c. præsentia, in prompta, & numerata pecunia recepit, & ad se traxit: de quibus, &c. exceptionis, &c. & illa restituere promisit eidem Paulo præsentè, &c. seu, qui ipse Paulus ceciderit, in simili specie, statim finita præsentè societate absque exceptione, & illa durante facere participem dictum Paulum in fructibus ordinariis, & extraordinariis, dicti officij pro rata parte: quam partem, propter itineranditatem fructuum dicti officij, & fastidia computorum, quæ desuper orri, & esse possent, dictus Paulus conduxit ab eodem Petro, ad rationem scutorum duodecim similibus pro quolibet centenatio in anno, quæ solui debeat de semeltri in semelstre, & in principio cuiuslibet semeltris, & sint libera, & exempta ab omni onere ordinario, & extraordinario, decima, subsidio, impensione, quauis auctoritate impolitis, & imponendis in euentum belli, pestis, obitus Pontificis, Concilij, etiam ipso Domino Petro officium amittente, seu dimittente, & in quocumque alio casu, & euentu, qui esse possent: cum pacto, quod dicta sota duodecim similia semper currant, & debeantur ad eandem rationem in omnes dictos euentus, ac post finitam seu didictam societatem, vsque ad integram, & realem dictorum scutorum restitutionem loco damnorum, & interesse, quæ ad tantumdem dicti contrahentes æstimantur, & taxantur. Super morte autem conueniunt, quod moriente Domino Paulo ante Dominum Petrum, durante societate huiusmodi, morte tamen naturali, non violenta, non vi, ferro, nec veneno, seu aliter: cumque inflata ab homine violento, quod dictus Petrus lucretur dicta ducenta, & teneatur tantum ad solutionem fructuum decursum non solutorum. In omnes autem alios casus, & euentus idem dictus Petrus teneatur ad dictam scutorum ducentorum solutionem, & restitutionem. Et dictus Paulus sponte, &c. confessus fuit habuisse dictam ratam partem conductam, seu fructus primi semeltris ab eodem domino Petro, de quibus, &c. Viterius conueniunt, quod dictus Dominus Paulus possit nominare aliam personam, & in eam periculum mortis, ac dicta sota ducenta cum omni iure, quod habet, virtute præsentis obligationis, & instrumenti, tam coniunctim, quam diuisim: dictaque pecunias in totum, seu in partem arbitrio suo transferre, & se in totum, vel in parte excludere, quæ persona possit, & valeat uti præsentè instrumenti, & contra quoscumque illius virtute agere, & expeti in iudicio, & extra in omnibus, & per omnia pro ut ipse Paulus posset, si illam non numerasset: ad dicto pacto, quod dictus Paulus teneatur eandem nominationem, & translationem intimare, & viuere per decem dies post factam intimationem; quæ etiam valeat, quæ dimissa copia. Et item dictus Petrus promisit dare in solidum huic societati, qui personaliter accedent. D. N. & N. quos licet absentes me Notario, &c. indemnes re-

leuare